

NIKU Oppdragsrapport nr. 197/2009

Bryggen i Bergen. Bellgården. Bygning 7A. Fargeundersøkelse på vestfasaden

Tone Marie Olstad

Dekor over inngangsdøren med initialene KS: Knut Skurtveit

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	2
1.1. Prosjektets bakgrunn og formål.....	3
1.2. Kommentarer til resultatene av undersøkelsen	3
2 Beskrivelse.....	4
2.1. Overflatebehandling.....	4
3. Historikk	6
3.1 historikk basert på foto og tegninger	8
4 Fargeundersøkelse.....	14
4.1 Metode for undersøkelsene.....	14
4.2 Dokumentasjon.....	14
5 Resultat av fargeundersøkelsen	15
5.1 Etasjene over første etasje.....	15
5.2 Butikkfasaden	17
6 Fargehistorikk basert på undersøkelsen av fasaden.....	18
7 Oppmaling.....	18
7.1 Forarbeid	18
7.2 Maling.....	19
7.3 Farger ved oppmaling	19
8 Litteratur og kilder.....	20

Vedlegg 1

Markering av uttakssteder for materialprøver

1. INNLEDNING

Bygning:	Bellgården 7A, Bryggen i Bergen
Topografisk nr.:	B 248
Oppdragsgiver:	Riksantikvaren
NIKUs prosjekt nr.:	156.101009
Feltarbeidsperiode:	Juli 2009
Prosjektleder:	Malerikonservator/forsker Tone Marie Olstad,
Prosjektdeltaker:	Konservator Merete Winness
Rapport:	Tone Marie Olstad
Kvalitetssikring av rapport:	Merete Winness
Rapportperiode	Juli 2009-august 2009

1.1. Prosjektets bakgrunn og formål

På oppdrag av Riksantikvaren har NIKU, Norsk institutt for kulturminneforskning utført fargeundersøkelser på vestfasaden til Bellgården 7A, Bryggen i Bergen.

Mål

Målet for undersøkelsene er å skaffe til veie kunnskap om bygningens fargehistorikk og gi bakgrunn for farge- og materialvalg ved oppmaling av bygningens fasade mot vest.

Bakgrunn

Informasjon om bygningen er skaffet til veie av Stiftelsen Bryggen. Fargeundersøkelsen på stedet ble foretatt over to dager i juli 2000.

Bellgården 7A, fasade mot vest

1.2 Kommentar til resultatene av undersøkelsen

Det har ikke vært mulig å nøyaktig datere endringer i fasaden, eller de forskjellige oppmalingsperiodene. Vi vet heller ikke med sikkerhet hvilke av panelfargene som er malt sammen med hvilken vindusfarge. Vurderingene er basert på malinglagenes plassering i lagstrukturen og kvaliteten på malingen. Panelet er vurdert til å være skiftet. Bortsett fra innbøtinger gjort i 2003, synes det øvrige panelet å være det samme. På panelet burde man ellers finne innbøtinger etter eksplosjonen i 1944. Vinduene kan være skiftet flere ganger. Eksisterende billedmateriale viser forskjellige vinduer i 3. etasje. Det kan ha vært en periode både på begynnelsen av 1900-tallet og etter krigen hvor fasaden har vært dårligere vedlikeholdt enn ellers.

2 Beskrivelse

Bellgården 7A har fasade mot vest ut mot Vågen. Bygningen er i tre etasjer pluss loft. Det er liggende panel av samme type, men av to forskjellige dateringer på fasaden. Hoveddelen av panelet er ikke datert, men er sannsynligvis fra 1950-1960. *Se avsnitt 3. Historikk.*

Bygningens første etasje har mahognyfront og domineres av to store vinduer og glassdør inn til butikken. Over butikkfronten er det et felt med navnet Knut Skurtveit i store bokstaver i lys gult på rød bunn. De to etasjene over har krysspostvinduer med 4 grunder i to etasjer. Loftsetasjen har samme type vindu, med rund luke (flaggstangåpning).

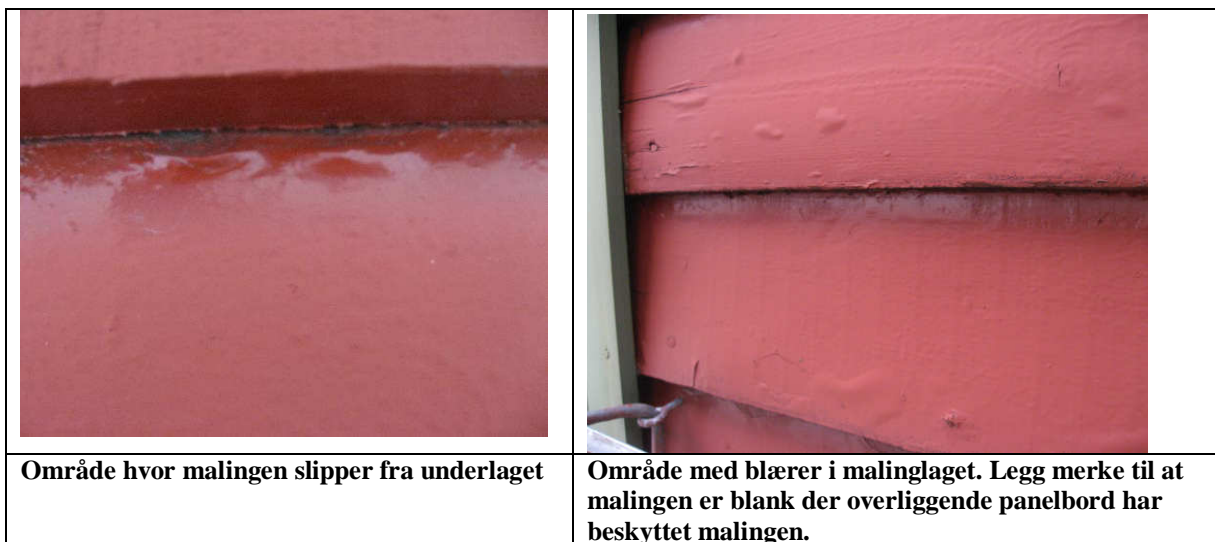
Bygningen over butikkfasaden har i dag rødmalt liggende panel og grønne vinduer og gerikter. Butikkfasaden i første etasje i mahogny er lakket. Tidligere lakk ble fjernet for noen år siden. Ifølge arkitekt Einar Mørk i Stiftelsen Bryggen er mahogny-elementene behandlet med Benarolje og terpentin, mens de øvrige elementene er malt med Drygolin.¹

2. 1 Tilstand

Bygningens strukturelle tilstand er ikke vurdert, kun bygningens værhud. Enkelte av panelbordene er råteangrepet, men i hovedsak er panelet i god stand.

2. 1 Overflatebehandling

Tilstanden er generelt god, men overflaten er noe skjemmet av svertesopp. Malingen på vinduer og gerikter er værslitt, fargendret og bindemiddelfattig. Malingen på panelet består av flere lag alkydbasert maling som danner en tett og litt "gummiaktig" film. Særlig der malingen har stått beskyttet av overliggende bord, er malinglaget tykt og slipper fra underliggende malinglag. Enkelte steder slipper overliggende malinglag fra underlaget også i nedre kant av bordet. Det er spredte blærer i malingen.

¹ NIKU tror, basert på reklame på fasaden i 2003 da det sist ble malt, at bygningen er malt med Mestermaling fra Steen-Hansen Maling A/S.

	<p>Overliggende maling kan løftes fra malinglag 1 på panelet der det er oppskallinger.</p>
	
<p>Område med oppskallinger i nedre del av panelbordet,</p>	<p>Panelbordet over flaggstangåpningen er råteskadet i nedre kant.</p>
	<p>Detalj fra panel mellom vinduer i 2.etasje. Det øvre panelbordet er råteskadet i nedre kant. Det midtre bordet er skiftet i 2003.</p>

3. Historikk

Tegninger og fotografier viser at det er gjort endringer i fasadens værhud og vinduer. Stiftelsen Bryggen har noe informasjon om denne bygningen i sine arkiver og det finnes flere oppmålingstegninger. Det finnes dessuten enkelte fotografier fra slutten av 1800-tallet og fremover.² Fasaden ble istandsatt i 2003. Dokumentasjon finnes i Stiftelsen Bryggens Arkiver.

Vinduer

Bygningen har fire like kryss-postvinduer i 2.etasje, fire kryss-postvinduer i 3.etasje og ett krysspostvindu i loftstasjen. I loftsetasjen er det også en rund flaggstangsåpning.

Vinduene i 2.etasje er noe større enn de i 3. etasje. Vinduene er sekundære. De tre vinduene mot syd i 3.etasje ble skiftet i 2003.³ De øvrige vinduene er fra perioden ca 1920 – ca 1950. Arkitekt Einar Mørk, Stiftelsen Bryggen daterer de til perioden 1945 – 60.⁴ Vinduene som ikke ble skiftet i 2003 er vurdert til å være samtidig som panelet.

Panel

Bygningen har liggende, uprofilert panel av samme type med flere malinglag. Panelet ble siste gang malt i 2003 i forbindelse med istandsetting av fasaden. Ifølge reklamen som var hengt opp på stillaset, ble det trolig brukt Mestermaling som ifølge produsenten er en halvblank, tiksotrop husmaling basert på alkydoljer, tilsatt sinkoksid.

Panelet er høyst sannsynlig sekundært. Det ser ikke ut til å være maling bak vindusgeriktene, så panel og vinduer kan være skiftet samtidig. Når panelet er skiftet er meget usikkert. Et fotografi fra 1950-60, som tilhører Universitetsbiblioteket i Bergen (UBB) sin billedsamling og som er datert av UBB, kan vise nytt panel på bygningen. Nåværende panel kan være satt på bygningen i perioden 1955 -1960, ettersom det finnes et foto datert 1949 - 55 som viser bygningen med rødmalt panel.

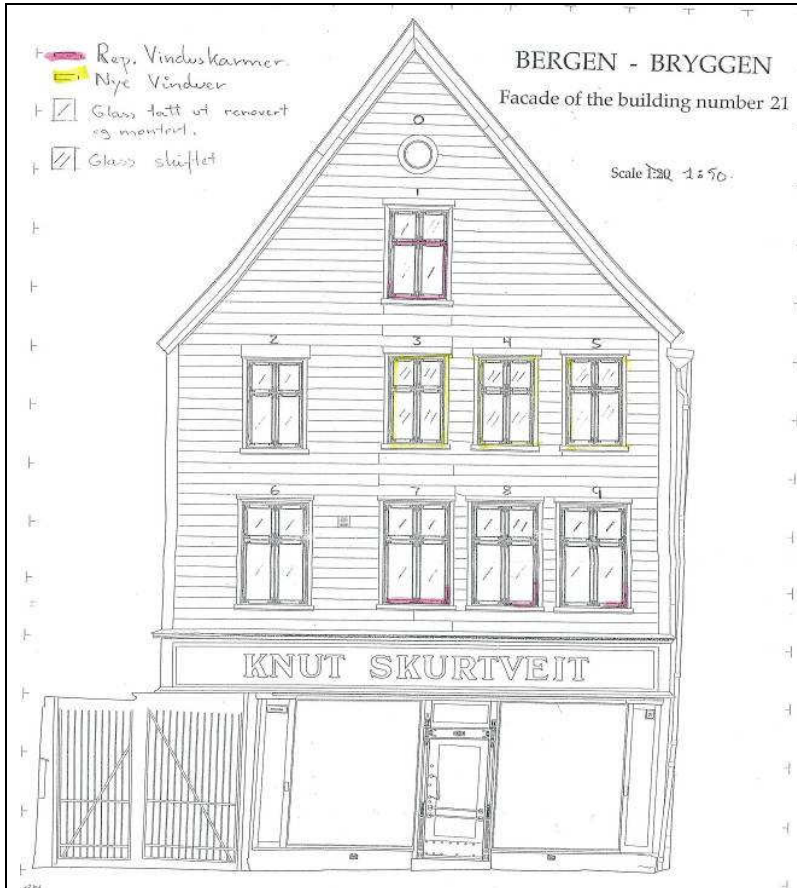
Butikketasjen/Første etasje

I denne etasjen er det skjedd store endringer i fasaden. Endringene samsvarer med bruken av etasjen. Som for de andre bygningene i Bryggerekka har etasjen på gatenivå opprinnelig vært mer lukket. Ifølge eksisterende fotografier er den nåværende mahognyfasaden kommet mellom 1925 og 1932. Også den øvre delen av denne etasjen, feltet bak bokstavene og belistningen stod opprinnelig i oljet eller lakkert mahogny. Dette kan ha blitt overmalt første gang så sent som i 1970-årene.

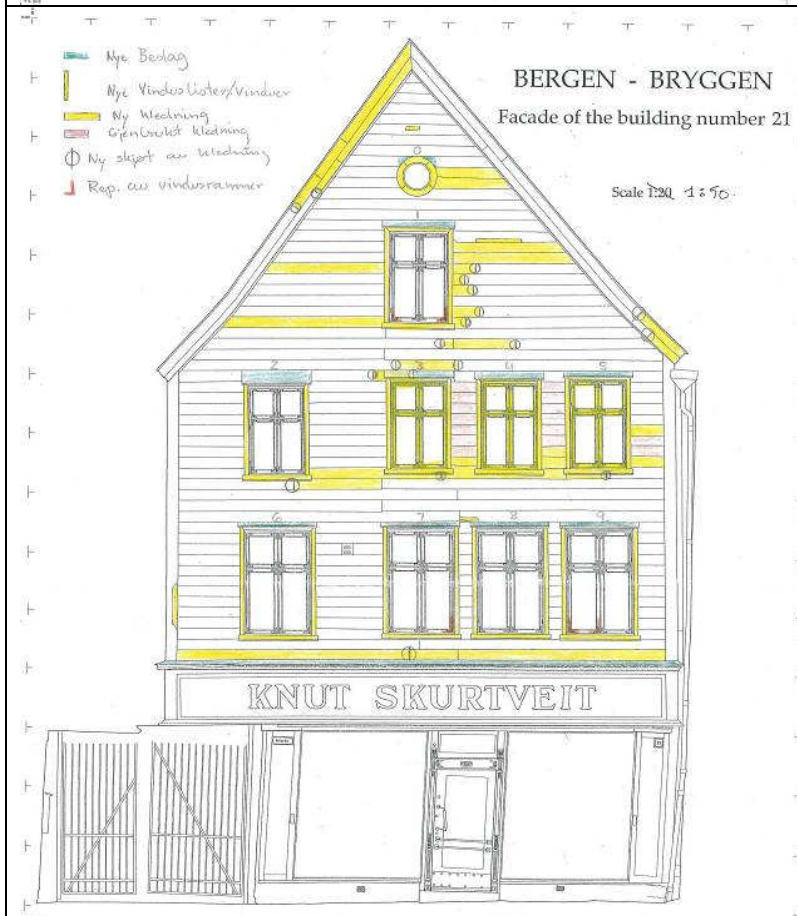
² Dette er i hovedsak bilder som ligger på nettet. Noen av bildene tilhører Stiftelsen Bryggen.

³ Notat i Stiftelsen Bryggens Arkiv datert 24.10.03: Kort loggbok fra befaring 24.10.03

⁴ Se note 3.

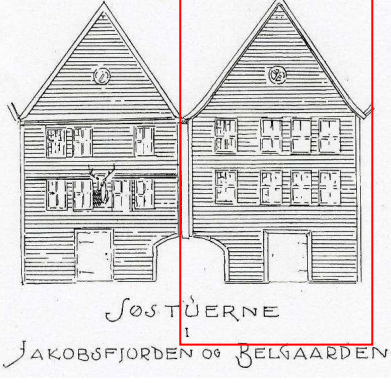
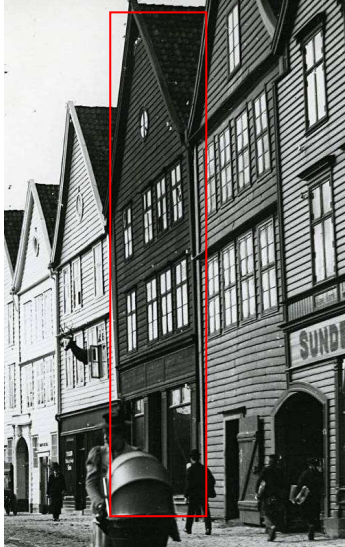

Figuren viser reparasjoner gjort på vinduene i 2003

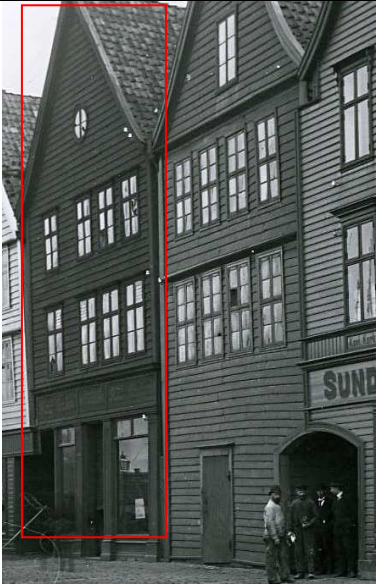

Figuren viser reparasjoner gjort på fasaden i 2003

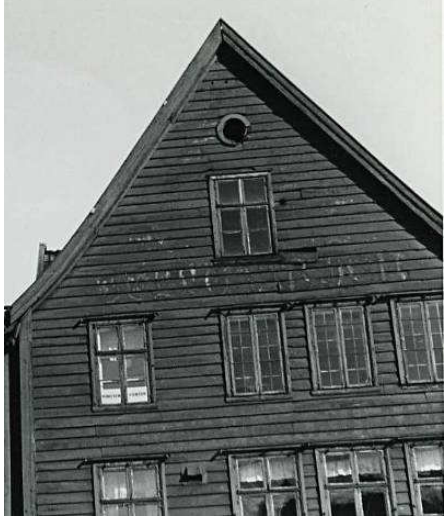
3.1 historikk basert på foto og tegninger

Bellgården 7A er markert med rød ramme på enkelte figurer.

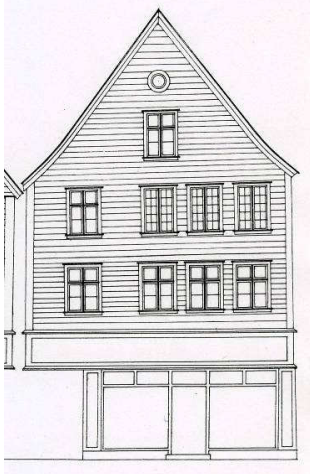

Historikk, bygningenes første etasje	Illustrasjoner	Historikk, bygningens øvrige etasjer
<p>Slutten av 1800-tallet Fasadenes første etasje er helt lukket, bortsett fra en dør inn til bygningen</p> <p>Koren- Wibergs tegning fra slutten av 1800-tallet.</p>		<p>Koren- Wiberg har tegnet krysspostvinduer med 4 like store vinduer. Det er rundt vindu/flaggstangåpning i loftsetasjen. (Tegning fra Stiftelsen Bryggens arkiv).</p>
<p>1898 Foto i Stiftelsen Bryggens arkiv datert 1899. Butikketasjen er endret i forhold til Koren Wibergs tegning.</p>		<p>Vinduene er endret til krysspostvinduer (?) Det er rundt vindu/flaggstangåpning i loftsetasjen</p>
<p>1900 Kiellands oppmålingstegning samsvarer med bildet nedenfor som er datert 1900. Butikketasjen er den samme på tegningen og på fotografiet.</p> <p>Arkitekt Kiellands oppmåling fra 1900.</p>		

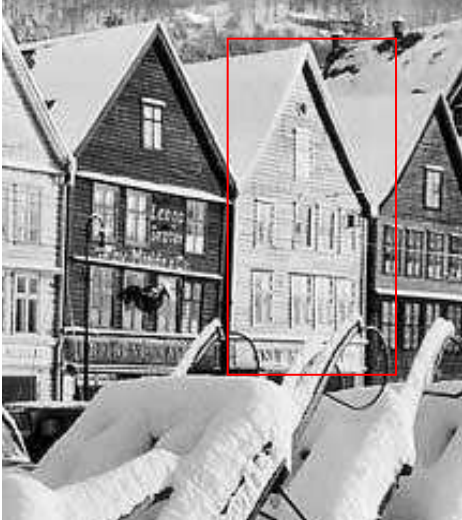
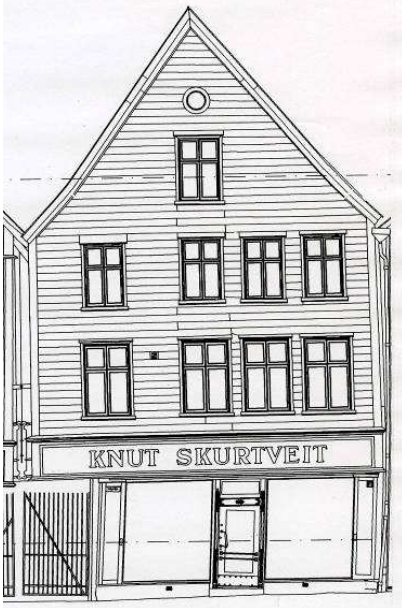

Historikk, bygningenes første etasje	Illustrasjoner	Historikk, bygningens øvrige etasjer
<p>1900 Fotoet datert til 1900 viser samme fasade som oppmålingstegningen fra samme</p> <p>Foto UBB (Utsnitt).</p>		
<p>1900 Foto datert til 1900. Butikketasjen ser ut til å være den samme som på forrige foto</p>		<p>Samme fasade som på forrige foto, men fasaden er påmalt reklame</p>
<p>1911</p> <p>Foto UBB</p>		
<p>Etter 1911? Butikketasjen ser ut til å være den samme som på forrige foto, men det er en annen butikk. (Nabohuset mot nord er endret)</p> <p>Foto UBB</p>		<p>Samme fasade som på forrige foto.</p>

Historikk, bygningenes første etasje	Illustrasjoner	Historikk, bygningens øvrige etasjer
<p>1918-19 Ingen endring i butikkfasaden</p> <p>Foto: UBB Schumann</p>		<p>Det er satt inn krysspostvindu i loftsetasjen og rundt hull/vindu til flaggstang over dette vinduet.</p>
<p>1925</p> <p>Butikkfasaden ser ut til å være uendret i forhold til forrige bilde</p>		<p>Det er kommet markiser på fasaden.</p>
<p>1925-32 ? Udatert foto i stiftelsen Bryggens arkiv.</p> <p>Det står fortsatt Chr. Campell Andersen i det høyre vinduet i første etasje</p>		<p>Bygningen virker dårlig vedlikeholdt</p>

Historikk, bygningenes første etasje	Illustrasjoner	Historikk, bygningens øvrige etasjer
<p>1932⁵ Butikkfasaden er endret og Knut Skurtveits navn står på butikkfasaden</p> <p>Foto: UBB.</p>		<p>Ikke mulig å se om det er skjedd endringer.</p>
<p>Etter 1936? Arkitekt Elin Thorsnes mener dette fotoet kan dateres til etter 1936, mens UBB daterer det til 1918-30.</p> <p>Foto UBB.</p>		<p>Legg merke til vinduene i tredje etasje. Vinduene mot syd kan være skiftet.</p>
<p>Rett før krigen (1940-45)?</p> <p>Udatert foto i stiftelsen Bryggens arkiv.</p>		<p>En periode da bygningen ser ut til å ha stått uten særlig vedlikehold. Skriften i tredje etasjen er enten slitt vekk. Legg merke til vinduene i tredje etasje</p>

⁵ Dette er et postkort datert av UBB.

Historikk, bygningenes første etasje	Illustrasjoner	Historikk, bygningens øvrige etasjer
<p>Udatert foto. 1940-åra?</p> <p>Foto fra Stiftelsen Bryggens arkiv</p>		<p>Vinduene i 3. etasje stemmer med 1945-oppmålingen og med vinduene på de to(?) foregående fotografiene.</p>
<p>1944-45 Butikkfasaden ser ikke ut til å være endret. Detaljer i dekoren er sannsynligvis ikke tegnet inn på oppmålingen.</p> <p>Oppmålingstegning: Bjørn Hedberg</p>		
<p>1944-50</p> <p>Foto fra Stiftelsen Bryggens arkiv</p>		<p>Reparasjoner etter eksplosjonen i 1944. Legg merke til vinduene i 3. etasje. Kan vinduene være skiftet flere ganger?</p>

<p>1949-55 Mahognyen over vinduene og dørene er ikke overmalt med rød maling. (Utsnitt av større bilde, hvor en av bilene er datert til 1948-49 av Jon Brønne, NIKU).</p>	 <p>Foto UBB 1944-55</p>	<p>Vindskier og "laftekasser" er markert med kontrastfarge.</p>
<p>1950-60</p> <p>Foto UBB. 1950-60.</p>		<p>Ny panel? Nye vinduer? Bellgården er lys i forhold til nabobygningene. Dette kan være skinn fra solen, men det kan også være ny panel som ikke er malt.</p>
<p>2001</p> <p>Oppmåling fra Stiftelsen Bryggens arkiv</p>		<p>2009</p> <p>Foto NIKU</p>

4 Fargeundersøkelse

Det er gjort undersøkelser i første, andre og tredje etasje på fasaden.

Resultatene som presenteres i rapporten er i hovedsak basert på funn på stedet. Det er foretatt arkivundersøkelser i Stiftelsen Bryggens arkiv av Stiftelsen.

4. 1 Metode for undersøkelsene

Fargeundersøkelsen ble, der det var mulig, gjort ved lagvise avdekkinger og registrering av malingslag (fargetrappet), samt kontrollprøver med skalpell på bygningselementene og vurdering av overflater i feltmikroskop på stedet. Lagstrukturen ble også observert i skader og utfall i malinglagene

Ved eventuelle videre undersøkelser eller gjennom istandsettings- og restaureringsprosessen, kan det komme fram nye detaljopplysninger om bygnings- og fargehistorien. Dette kan supplere de funnene som er gjort gjennom denne undersøkelsen.

4. 2 Dokumentasjon

Lagskiema

Malingslagene som er funnet på de undersøkte bygningselementene er ført inn på NIKUs lagskiema for fargeundersøkelser. Disse oppbevares hos NIKU.

Fargeregistrering

Fargeregistrering ble gjort ved bruk av NCS-S systemet, som er et system for fargebeskrivelse.⁶ Fargekodene skal i de fleste tilfellene oppfattes som veiledende, ettersom det sjelden er mulig å finne én NCS-kode som fullstendig samsvarer med den avdekkete fargen. Dersom det er oppgitt to koder med skråstrek mellom, anses fargen å ligge mellom de to kodene. Det må også tas høyde for at de avdekkete malingene gjerne er skitne, avblekete og nedslitte, og at fargene derfor kan se annerledes ut enn da malingene ble påført. Oljen i oljebaserte malinger gulner dessuten når den ikke utsettes for lys. Det betyr at de fargene som avdekkes vanligvis er for varme eller gule i forhold til hvordan de opprinnelig har vært. Dette er særlig kritisk for blå og grå farger. Oljen vil blekes når fargen står fremme i lyset. NCS-kodene i rapporten er basert på konservatorens tolkning av fargen slik man mener at den opprinnelig har sett ut.

Materialprøver

Det er tatt ut prøver for videre vurdering fra alle aktuelle elementer. Utvalgte materialprøver er støpt inn, slipt, fotografert og vurdert i mikroskop på NIKUs laboratorium. Liste over materialprøver er vedlagt rapporten. Se *vedlegg 1*.

Fotografier

Eksteriøret er fotografert av konservatorene med digitale fotografier. Fotografiene er tatt som hjelp ved undersøkelsen og ikke som dokumentasjon. NIKUs foto er derfor ikke fullgod dokumentasjon av eksteriøret. Alle NIKUs fotografier er vedlagt på separat CD til rapporten oversendt oppdragsgiver.

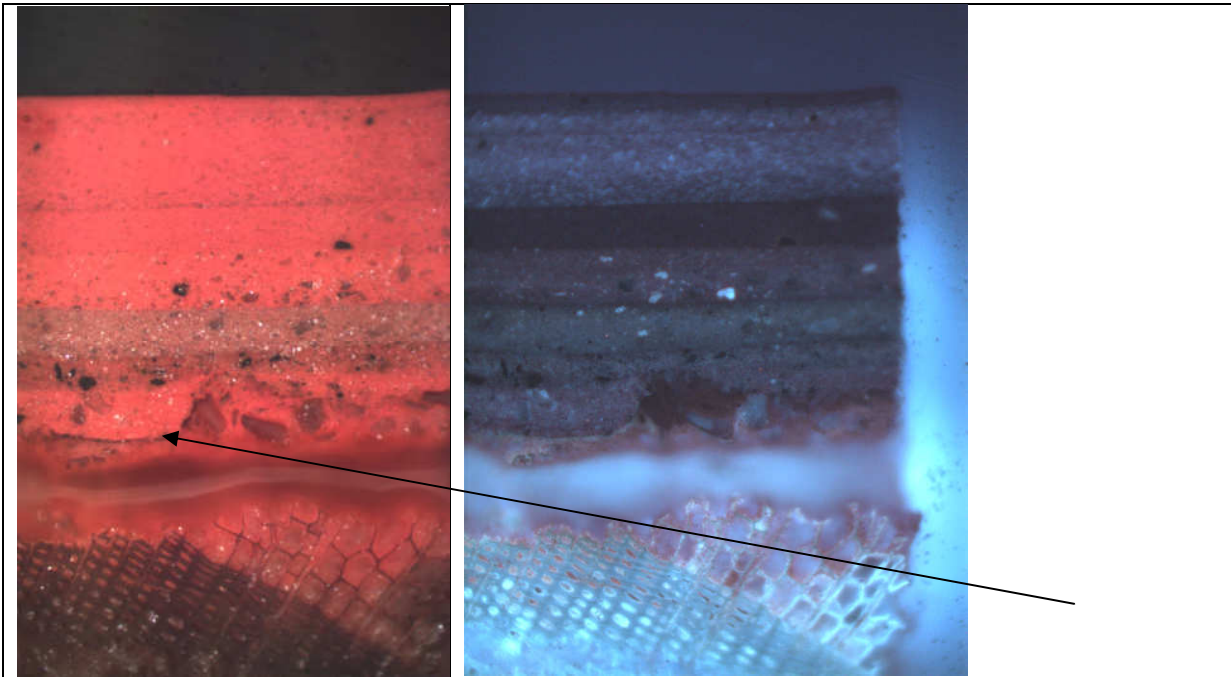
⁶ Natural Color System® Index 2004

5 Resultat av fargeundersøkelsen

5. 1 Etasjene over første etasje

Panel

Ved avdekking på stedet ble det funnet 7 lag, men snittene kan vise 8 lag pluss et sannsynlig lag med smuss. Det kan se ut som om antall lag tilsvarer antall oppmalinger, eventuelt at de to siste oppmalingene er påført med to strøk. De røde fargene er generelt meget like.

Snitt av malinglagene på panelet. De to bildene viser det samme snittet, det til høyre er belyst med UV. Det rødbrune laget er lag 4 nedenfra. Ved avdekking på fasaden så det ut til at lag 1 og 2 er malt med olje, mens de påfølgende lagene er malt med alkydolje. Overliggende lag slipper der pilen viser. Det nederste laget er mettet med olje og er ”fetere” enn de øvrige.⁷

Følgende fargelag er funnet ved avdekking på panelet:

Lag (Treet er lag 0)	Farge	NCS	Kommentar
Lag 1	Rød	4550-Y80R	Beste kode. Fet farge, de øvrige lagene slipper fra denne
Lag 2	Rød	3560-Y80R	Kodet på fuktet flate
Lag 3	Brunrød	5030-Y80R/ 5040-Y80R/ 6030-Y80R	Feltet bak bokstavene i første etasje ser ut til å være malt fra og med dette fargelaget.
Lag 4	Brunrød	6020-Y80R	Beste kode.
Lag 5	Rød	4550-Y80R	Dette er 5 lag på snittet. Den røde fargen på disse lagene er veldig lik fra oppmaling til oppmaling
Lag 6	Rød	4550-Y80R	
Lag 7	Rød	4550-Y80R	

⁷ Det er i august 2009 sendt forespørsel til Jotun A/S om analyse av dette malinglaget.

Hjørnebord/laftekasser og vindskier

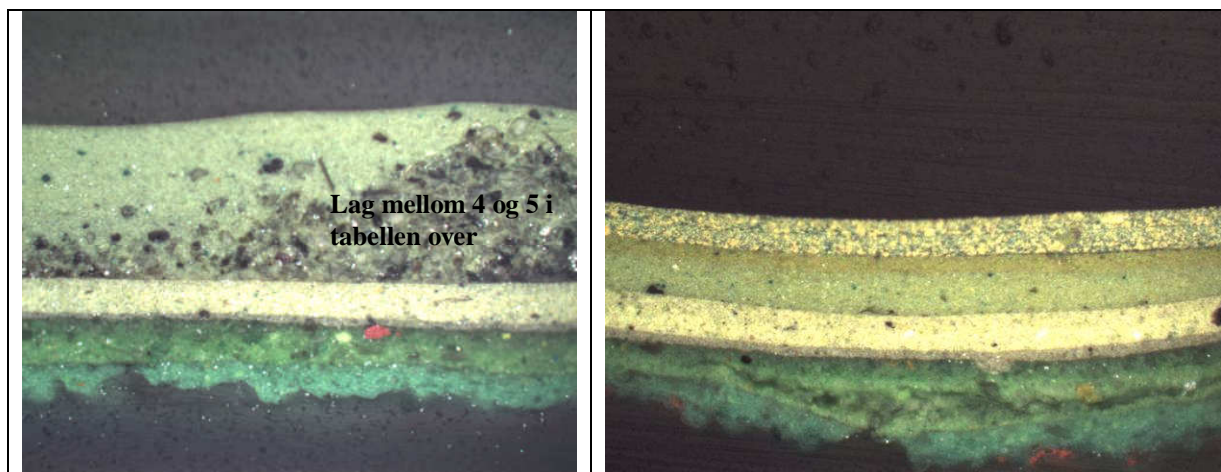
Hjørnebordet har vært malt både som geriktene og som vegg. Her er det funnet både de røde veggfargene og de to tidlige grønnfargene som er funnet på vinduer og gerikter. Ved de tre første oppmalingene av fasaden som rød, ble hjørnebord, vindskier og undersiden av takutspringet, samt muligens også listen mellom panel og takutspring, malt grønne.

Vinduer og gerikter

Vinduer og gerikter er sekundære; noe er nytt i 2003 (se tegning side 7). De eldre elementene er skrapet før siste oppmaling og det er funnet flere enn ett fargelag kun på veldig små områder der skrapa ikke har kommet til.

Følgende fargelag er funnet ved avdekking på vindu og gerikt:

Lag (Treet er lag 0)	Farge	NCS	Kommentar
Lag 1	Grønn	5030-G	Fet maling. De øvrige lagene slipper fra denne
Lag 2	Grønn	5030-G30Y	Lag 1 og 2 er kjøligere og dypere i fargen enn de senere lagene.
Lag 3	Grå	6502-Y	Sannsynligvis grunning
Lag 4	Blek grønn	5020-G50Y	Beste kode. Som neste lag, men lysere
Lag 5	Grønn	5020-G50Y	Mellom lag 4 og 5 viser snitt 11 et grovpigmentert lag. Se foto nedenfor.
Lag 6	Grønn	6020-G50Y	Trolig grunning
Lag 7	Grønn	6020-G50Y	

Snittet er tatt fra vinduet. Snitt 11.

Snittet er tatt fra vindusgerikta. Snitt 12.

Lagene på de to snittene samsvarer opp til og med det lyse grønne laget. På snitt 11 er en grønn, grovpigmentert farge bevart som rester, mens det øverste malinglaget på lag 12 ikke er med på snitt 11. Den sist påførte grønne er påført i to strøk. Snittene gjengir ikke korrekt farge.

Avdekket felt på vinduskarmen. De eldre fargene ligger til høyre.

5. 2 Butikkfasaden

Feltet bak bokstavene og profilert list mot panelet

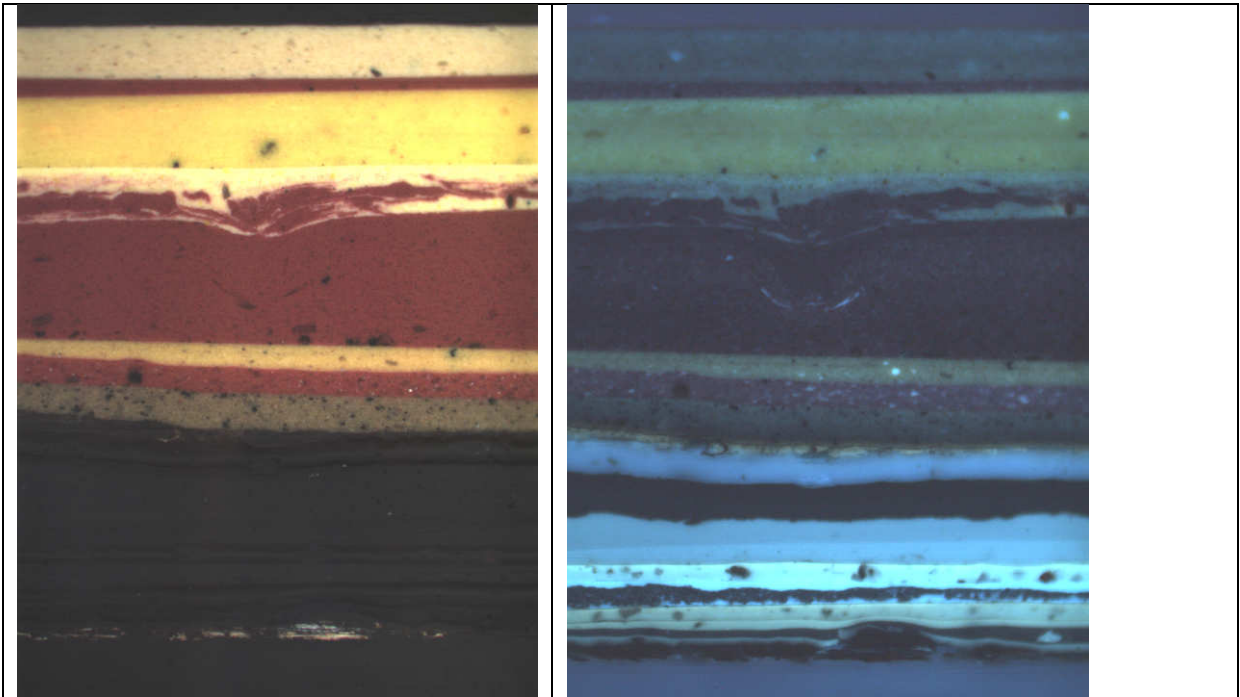
Det ser ut til at mahognyfeltet bak bokstavene og lista over dette feltet ble malt rødt ved tredje røde oppmaling av panelet.

Bokstaver

På bokstavene ble det funnet 17 lag med overflatebehandling som tilhører bokstavene, smat noe søl fra bakgrunnsoppmalingen. Dette kan tilsvare 9 oppmalinger eller perioder. De nederste lagene på bokstavene er slagmetall.

Mens mahognybakgrunnen har stått oljet eller lakket har bokstavene stått i "gull" (slagmetall). Første gang bokstavene ble malt ble de mørk grå. Dette kan ha stått sammen med mahognyen på bakgrunnen.

Senere ser det ut til å ha vært en tradisjon for at bokstavene er malt gule, mens bakgrunnen har vært rødmalt. Den gule fargen har variert.

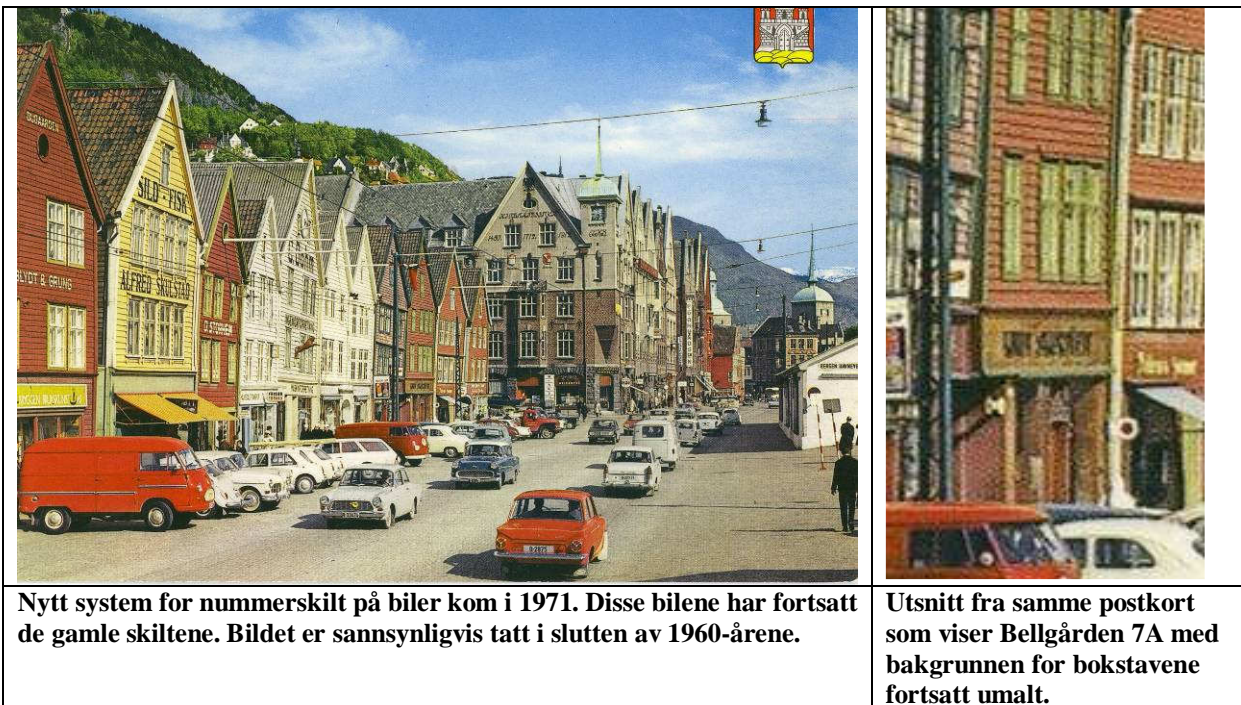

Malingprøve fra bokstavene; i vanlig lys til venstre og i ultrafiolett til høyre. Det ligger mange oljelag, gullgrunn, som ikke er synlig i vanlig lys. De røde veggfargene ligger mellom de gule bokstavfargene. Fargegjengivelsen er ikke korrekt.

6 Fargehistorikk basert på undersøkelsen av fasaden

Ettersom fasadeelementene er skiftet kan ikke fargehistorikken kartlegges lenger tilbake enn til siste tredjedel av 1900-tallet. Elementene på fasaden over butikketasjen er vurdert til å være yngre enn fasaden på butikken. Butikketasjen har i de første periodene stått i oljet eller lakket mahogny med "forgylte" bokstaver. Det er funnet fire lag med "forgylling" med slagmetall, men det kan være lag vi ikke har funnet. Noen av disse lagene kan ha stått til et annet panel enn det nåværende.

Fasaden over første etasje har med de fasadeelementer den har i dag, vært rød og grønn. Vindskier og hjørnebord har vært malt med kontrasterende farge i de tidlige periodene. Deretter har kun vinduer og gerikter vært skilt ut. Det ser ut til at kun vinduer og gerikter ble malt i kontrastfarge fra og med lag 3, brunrød, på panelet. Det har ikke vært mulig å datere de forskjellige oppmalingene.⁸

7 Oppmaling

7.1 Forarbeid

Bygningen må fotodokumenteres før malerarbeidet igangsettes og dokumentasjonen bør plasseres i Stiftelsen Bryggens arkiv.

Før oppmaling må eventuelle reparasjoner på fasaden foretas og vinduer ettersees og kittes. Løs maling fjernes ved manuell skrapping. Vindusgrinder og sprosser skrapes forsiktig.

⁸ Dette er det mulig at nåværende eier kan gi informasjon om. NIKU har ikke kontaktet eieren.

Det bør settes igjen områder som ikke skrapes og som dekkes til før det males på nytt. Dette for å dokumentere fargehistorikken in situ. Bygningen vaskes etter skraping/børsting og før oppmaling. Det vaskes med Jotun Kraftvask. Husk å beskytte glass. Vasking gjøres med børste for å unngå loing på overflaten. Det er best å vaske nedenfra og oppover på fasaden. Det må etterskylles godt med rent vann. Dette kan gjøres med slange og svakt trykk på vannet. Skyllingen må gjøres metodisk og grundig og det er mulig at børste må brukes også til dette, for å få vekk såpe og smuss på overflaten. Det skal skylles ovenfra og nedover på fasaden, slik at vannet renner nedover fasaden og en unngår å få vann inn i konstruksjonen. Høyt trykk på vannet skal ikke brukes. Deretter vaskes med Jotun sopp- og algedreper. **NB: Følg bruksanvisning for bruk av produktet.** Treet må tørke før oppmaling. Fuktinnholdet i treverket bør ikke være over 15% ved oppmaling.

7.2 Maling

Det er oppblæringer i malingen på panelet på denne fasaden. Dette er et estetisk problem og betyr ikke noe for hvorledes malingen beskytter panelet. Blærene skyldes med stor sannsynlighet den oljerike malingen i malinglag1. Jo flere, tette lag det kommer på lag 1, jo større vil sannsynligvis blæreproblemet bli. Av den grunn er det viktig at det ved oppmaling brukes en maling som slites ned i overflaten, slik at malingsjiktet blir tynnere før neste oppmaling er nødvendig. Det er også viktig at fasaden ikke males opp før det er nødvendig slik at det totale malingsjiktet bygges opp i minst mulig grad.

Ved en eventuell oppmaling bør det brukes en ren linoljebasert maling uten andre tilsetninger. Oppmalingen bør gjøres av malere som har erfaring med bruk av linoljemaling. Et vellykket og varig resultat av malerarbeidet er i like stor grad avhengig av malingen og håndverkeren.

Ved bruk av linoljemaling må første strøket tynnes. Det bør ikke brukes alkydbaserte fabrikkproduserte grunner. Det må sannsynligvis ligge i alle fall to strøk på grunningen. Strøk to tynnes noe mindre enn grunnstrøket. Toppstrøket tynnes ikke.

Malingen skal påføres med pensel. Den skal arbeides inn i flaten. Malingen skal legges på i tynne strøk. Strøketretningen skal følge vedretningen. Etterstryk er nødvendig for å unngå sig i linoljemalingen.

7.3 Farger ved oppmaling

Det bør strykes opp prøver av fargene for vurdering før hele fasaden males.

Alternativ 1

Den røde fargen bak bokstavene i første etasje fjernes. For å fjerne den røde fargen, må trolig overflaten slipes lett, før det oljes med Benarolje, eller behandles som mahognyområdene for øvrig. Bokstavene "forylles" med slagmetall.

Farge på panel over førsteetasje: Rød. NCS 4550-Y80R

Farge på vindskier og hjørnebord/laftekasser samt vindu- og geriktfarge: Grønn. NCS 5030-G eller 5040-G10Y

Alternativ 2:

Den røde fargen bak bokstavene i første etasje beholdes.

Farge på panel over første etasje, vindskier, hjørnebord/laftekasser og bak bokstaver:
Brunrød. NCS 5040-Y80R/6030-Y80R, eller
Rød. NCS 4550-Y80R

Farge på bokstaver: Gul. 1030-Y30R

Farge på vinduer- og gerikter: Grønn NCS 5020-G50Y eller
Grønn NCS 5020-G60Y

8 Litteratur og kilder

Koren Wiberg, C. 1899. *Det tyske kontor i Bergen*, Bergen

Stiftelsen Bryggens arkiv

Universitetet i Bergen, Billedsamlingen

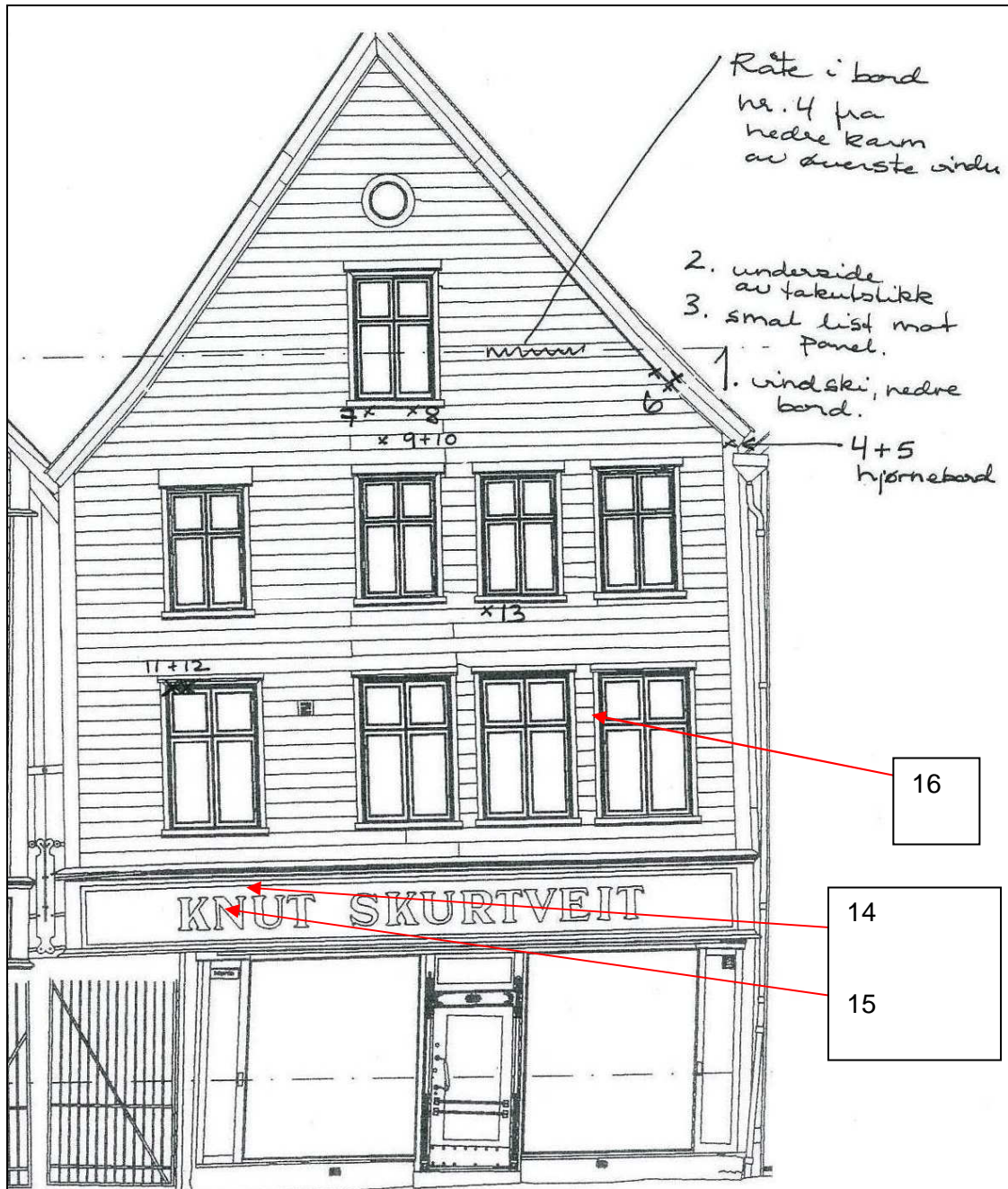
Egen postkortsamling

Informasjon fra arkitekt Elin Thorsnes, Bergen

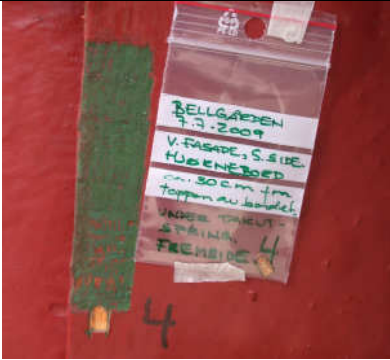

Tone M. Olstad
20.8.09

Vedlegg 1 Markering av snittuttakssteder

Juli 2009. Tone M.Olstad og Merete Winness

Prøve nr.	Forklaring/bilde	
1		
2		
3		

Prøve nr.	Forklaring/bilde	
4		
5		
6		
7/8	<p>7</p> 	<p>8</p>
9		
10	<p>Prøve 10 er malingflaket som ble fjernet der prøve 9 ble tatt.</p>	

Prøve nr.	Forklaring/bilde	
11 og 12		
13		<p>Grønn dråpe/flak på rødt panel.</p>
14		
15		
16		